

SZINETÁR

ÖNÉLETRAJZ-SZERŰSÉG ÉS EGYEBEK 3.

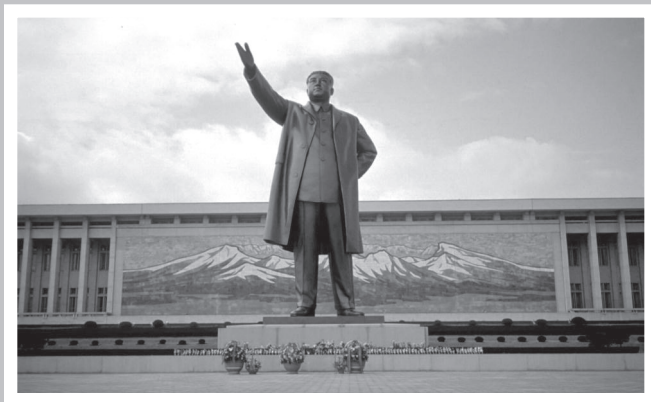
FAPADOS KAPITALIZMUS

FREE SPIRIT PUBLISHING
BUDAPEST 2025

TARTALOM

I.	BEVEZETŐ HELYETT	7
II.	CSENGETETT, MYLORD?	25
III.	RENDSZERVÁLTÁSOK	41
IV.	AZ OPERETT FELÉ	57
V.	OPERETTSZÍNHÁZ	75
VI.	A NEM TERMELŐ ÁGAZAT	89
VII.	VISSZA A KEZDETEKHEZ: OPERAHÁZ	107
VIII.	AZ OPERAHÁZBAN I. 1996-2001	129
IX.	VÁLTOZATOK	149
X.	OPERAHÁZ MÁSODSZOR	169
XI.	MINDEN ELMÚLIK EGYSZER	187
XII.	UTÓJÁTÉK	205
XIII.	MINDENFÉLE MINDENFELÉ	223
XIV.	KONFLIKTUSOK	239
XV.	„VISSZATÉRNEK A TAVASZI ÁLMOK . . .”	255
XVI.	ROSSZ ÉS JÓ	277
XVII.	SZEMÉLYEK, SZÖVEGEK, SZÍNEK ÉS SZAGOK	293
XVIII.	ÖSSZEVISSZA	317
XIX.	POLITIKUSOK	335
XX.	MIVÉGRE?	353
	UTÓSZÓ HELYETT	371
	ÖRÖKSÉG AZ ÚJJÁÉPÍTENDŐ ERKEL SZÍNHÁZ KONCEPCIÓJA	374
	RENDEZÉSEK	382
	TANÍTVÁNYOK	395
	ZSÚRIZÉSEK	398

A nagy vezér, Észak-Korea

Operaház, Észak-Korea

Ahol a fegyverszünetet megkötötték, Panmindzson, Észak-Korea (1951)

I.

BEVEZETŐ HELYETT

Írtam, írok egy önéletrajz-szerűséget. Három részre terveztem. Az első rész születésemtől 1956-ig, a második 1956-tól a rendszerváltásig, a harmadik – amit az olvasó a kezében tart – a rendszerváltástól napjainkig. Az első két kötet, hála Istennek, nagy érdeklődésre tartott számot, eddig több mint 25 000 példányban fogyott el. Messze több, mint amit reméltem. Írtak róla, sok helyre hívtak beszélgetésekre, mert érdekelte olvasóimat az egyes korszakok még részletesebb kibontása. Az meg külön öröm és legyezgeti a hiúságomat, hogy sokan biztattak, hogy várják, sőt nagyon várják a harmadik, befejező kötetet, ami aktuális is lehet – és ezért nehéz megírni.

De a sikerélmény mellett, mégis maradt hiányérzetem, mert sok élmény, kortűnet, számomra emlékezetes esemény kimaradt az első két részből. Persze, egy élet minden epizódját nem lehet leírni, mégis úgy gondolom, hogy valamit pótolnom kellene abból, amit én fontosnak, tanulságosnak tartok, és még talán az olvasó érdeklődésére is számot tarthat.

Tehát: Nem említettem meg, hogy ifjú koromban úszó és vízipólózó is voltam. 15–17 éves koromig minden hétköznap délután villamosoztam egy órát a Bérkocsis utcából a Megyeri útra Újpestre, az UTE vízipályára. Versenyzőnek készültem.

Velem úszott a kor nagy úszótehetsége: Ipacs! És Csala Zsuzsa, a későbbi édes duci komika. De ez mind semmi, mert részt vettem tréningeken a nagy vízipólósokkal, még a világhírű Markoviccsal is!

Gimnázium mellett ez még ment valahogy, de amikor fölvettek a főiskolára, abba kellett hagynom, hiszen a színház is, meg a víz is egész embert követelt. De nyaranta kijáratam a Margitszigetre a Sportuszodába, és bekéredzkedtem a Fradi-tréningekre, ahol gimnáziumi osztálytársam és barátom, Kárpáti Gyuri, az akkori ifjú vízipólószár egyengette utamat.

A vízipóló világa nagyon tanulságos, mert a partról gyakran más a látszat, mint ami a víz alatt történik. A víz fölött kezdedben a labda, mosolyog az ellenfeled, de lehet, hogy közben a víz alatt tökön rúg. Ez ma már nem olyan könnyű, mert szigorúbb az ellenőrzés, de annak idején én még sokszor tapasztaltam a kétféle valóságot. Ami látszik, és amit elfed a víz. Persze, ma is működik a közönség meglepetésváltása, de már sokkal óvatosabb, rafináltabb – az uszodában. A reklámban, a politikában viszont talán még gátlástalanabb. Azért ezeknél a vízipóló sokkal különb. Néha az úszótréningeken is részt vettem, ahol Karinthy Ferenc – Cini, az író és a legharsányabb örökös Fradi-drukker – biztatott a partról hangosan: „Nem lehet vita. Győz a Fradi szív. Győz a Fradi Puca”, és rögtön kiabált még nekem egy mindig elgondolkoztató jópofaságot: „Igyekezz, mert nem igaz, hogy utolsókból lesznek az elsők, utolsókból a legutolsók lesznek!”

Egy életre szóló szerelem maradt az úszás. Munkatársam mondta rólam, amikor vidéken forgattunk: „Ha meglát egy pocsolyát, azonnal beleugrik.” Még ma is úszom, öt évvel ezelőtt még pillangózni is tudtam, tíz évvel ezelőtt még reme-

kül dobtam a labdát svéd csavarral. A rendszeres úszás életem nélkülözhetetlen része lett. A Dunáért rajongok. Az illatáért, a látványáért, és mert semmilyen víz nem tudott úgy felfrissíteni. Nagyon szerettem evezni. Az evezés jó volt akkor is, amikor abbahagytam. Ugyanis egy szép napon megéreztem, hogy ennyi, és kiszálltam a csónakból. Mint többször is magán- és a szakmai életem során.

Azt sem említettem, hogy főiskolás koromban segédrendező voltam a *Leánynéző* című vizsgaelőadásban, amit Seregi László rendezett. Nem a koreográfus, hanem a színházi rendező. Ő harmadéves volt, én elsős. Ő akkor a főiskolán nagy sztár volt, de hangsúlyozottan nem politizált.

Az '50-es évekhez hozzátartozott, hogy a nagy bűdös bolsevizmus mellett mindig udvaroltak egy-két párton kívüli vitathatatlan szakembernek. Ilyen volt Seregi. Különleges megtiszteltetés volt, hogy mellette lehettem. Tőle azt is megtanultam, milyen fontos, hogy az ember, ha csak lehet, mindig „maradjon kívül”!

Annak az előadásnak a főpróbáján tanultam meg, hogyan kell és lehet egy idős színészt irányítani úgy, hogy ne alázuk meg. Major Tamás, aki akkor igazgató volt a Nemzeti-ben és főtanszakvezető a rendező tanszakon, megtekintette a *Leánynéző* főpróbáját. Az előadás tanára Lehotay Árpád volt, aki vezette az egészet. Nagyra becsült színész, de akkor már elég öreg – legalábbis akkori mércével. Majornak nem tetszett a próba, sótlannak találta az egészet. Hallottam, amint Sereginek mondja, hogy unja, és főleg azon van felháborodva, hogy mennyire elsikkadnak a Gogol-darab fanyar, kegyetlen poénjai. Hiányolta, hogy nem elég élesek, nem elég hatásosak. A próba végén összehívott mindenkit, leült Lehotay mellé, cigarettával kínálta, és mosolyogva kezdte.

– Jól alakul a dolog! Hátra van még egy hét a bemutatóig, és ha a vége jó, akkor ugye minden jó – mondta és kedélyesen nevetett. Azután elkomolyodott. – Csak azért néhány helyen talán javítani kellene a szövegmondás technikáján. De hát ez biztosan rendben lesz – és itt jelentős szünetet tartott –, hiszen a tanárunk, Lehotay Árpád a poénmondás legnagyobb magyarországi mestere! – és átkarolta az öreg vállát. Ezután felsorolt vagy tizenkét komoly változtatást, amit a nagy és persze hiú színésztanár így becsomagolva tudomásul vett.

Ami még kimaradt: A *Csárdáskirálynő* filmben Dagmar Koller játszott, énekelt, táncolta Stázi szerepét. Az ő férje volt Helmuth Zilk, Bécs későbbi szocialista polgármestere. Dagmar összehozott Zilkkel, aki meghívott ebédre, méghozzá a Staatsoper mögött, a híres Sacher szálloda éttermébe, ahonnan a Sacher tortát kapta ajándékba a világ. De az persze csak az ebéd végén került sorra. A főétel valódi bécsi „tafelspitz” volt. Sajnos kínosan ügyetlenkedtem a kicsit keményre sikerült marhahússal. Szerencsére Zilk a segítségemre sietett, és én eldicsekedhetek azzal, hogy volt idő, amikor a tányéromon levő húst Bécs polgármestere vágta fel. Szellemes, kellemes ember volt, nagyon jól beszélgettünk, művészetről és politikáról. Emlékezetes két órát töltöttünk együtt.

Pár évvel később értesültem, hogy Zilk merénylet áldozata lett. Levélbombát küldtek a lakására, fölbontotta, és a bomba három ujját letépte. Nagyon sajnáltam, és még egyszer meglátogattam. Megrázó élményem volt, hogy a sikeres politikus, aki rendkívül népszerű volt Bécsben, mennyire szerényen, de öntudatosan viselte az állapotát, hogy milyen nagyszerűen tudott felülemelkedni azon. Amikor a merényletre és a sajtótereltem a szót, közbevágott: „Lass uns über ernstere dinge sprechen”, azaz „Beszéljünk komolyabb dolgokról!” (Erre a

mondásra még visszatérek.) Most is meghívott a Sacherbe, most is tafelspitzet rendelt, de nem várta meg, amíg ügyetlenkedem, hanem mint kitűnő házigazda, a hiányzó két ujjával, a becsomagolt kezével szétvágta nekem a húst.

Halála után Bécs egyik legnagyobb központi parkját róla nevezték el.

Meg aztán bevallom őszintén, hogy vadásztam is. Benkő Gyula színművész barátom alapított egy vadászegyesületet Gödöllő mellett, Szadán. Bitskey Tibor volt még benne, meg Gödöllő környékiek, de voltak máshonnan is vadászok, akik csatlakoztak. Érdekes emberek. Jelentősen bővítették ismereteimet az emberek sokféleségéről. Nem voltam igazi vadász, mert amikor közvetlen közelemben feltűnt két-három kis vadmalac, akkor én bizony nem lőttem rájuk. Én azt szerettem, ha hosszan kujtorogva kúsztam-másztam az erdőben, és magam találtam meg a vadat, amit aztán vagy meglőttem, vagy nem. De inkább az illatokat élveztem, a bokrokat, a fákat és a magányt a természetben. Mert az igazság az, hogy én ölni nem akartam, nem szerettem, de ugyanakkor valami hallatlan biztonságot adott az, hogy nekem, akit annak idején meg akartak ölni, most fegyver van a kezemben. De azok az ízek, amik a magyar feudalizmussal kötötték össze a vadászatot, na, azok rossz emlékek. Például, amikor egy gödöllői rendőrtiszt be-szállt az autóba, és rászólt a sofőr rendőrré amúgy tájilegűn:

– Hajts, fiam!!!

A szovjet gyártmányú szolgálati kocsiban, mint valami hajdani gróf a kocsisára a családi hintóban...

Egyszer még különös megtiszteltetésben is volt részem. Meghívtak egy protokollvadászatra, ahol mint vendég jelen volt Franz Josef Strauss bajor miniszterelnök, akiről később elnevezték a müncheni repülőtér. A híres jobboldali, aki

azt hirdette, hogy a politikában nála jobbra nem lehet senki Bajorföldön, aki megállás nélkül szidta a kommunistákat, de azért eljárt ide, Kádár Magyarországra vadászni.

1986-ban már félhivatalosan, mint bajor miniszterelnök vadászott, és még Kádárral is találkozott, amiről fénykép jelent meg az újságokban. Ilyen volt a helyzetünk akkor Európában. De a mi találkozásunk sokkal korábban történt, amikor ő még nem volt miniszterelnök, és félig-meddig titokban látogatott Magyarországra.

Azon a bizonyos napon engem hívtak el vadásztársnak. Ennek az a története, hogy amikor Münchenben rendeztem a *Székelylegyfonót*, ott jó kapcsolatba kerültem Wallenreiter úrral, a Bajor Rádió és Televízió elnökével, aki Strauss pártja, a CSU oszlopos tagja volt. Wallenreiter, az idős, magas, gyönyörűen beszélő német nemesember valahonnan ismerte Kodályt, ezért meglátogatta a *Székelylegyfonó* egyik felvételét. Csodálkozott, hogy milyen fiatal vagyok, mint a *Csárdáskirálynő* idején Hruscsov, mert bár nem voltam már 22 éves, mint Moszkvában, de még csak 33, és az elnök úr öregebb rendezőkhöz volt szokva. Egyszer meghívott még ebédre is, majd a *Székelylegyfonó* bemutatóján megjelent és gratulált. A bemutatón jelen volt a magyar nagykövet, és a sikert jelentette Budapestre. Ezért hívtak engem a vadászatra, amin a nagykövet is részt vett. Franz Josef Strauss pedig azt mondta, amikor a követ bemutatott neki hogy „Ja! Ja!”. Wallenreiter beszélt neki a fiatal magyar rendezőről. És még viccelt is velem. Azt mondta, hogy csak egyet kér, ha legközelebb találkozom Wallenreiterrel, ne mondjam el, hogy mi mindent lótt, mert a barátja nem szereti a vadászatot. Erre még ittunk is.

Ma is vannak lelkes, hasznos, önzetlen, szenvedélyes vadászok, meg persze oligarcha vadászatok is. A „szocialista vadászarisztokráciáról” megőriztem egy anekdotát. Talán ma is

aktuális. Kimegy a vadász medvére vadászni, de beképzelt és csak egy sörétes puskát visz magával, azt hiszi, neki az is elég. Jön a medve, a vadász fölényesen odalő, de a medve lesöpri magáról a sörétet, és ráförmed:

– Ide figyelj, te kis szemtelen! Most vagy kinyalod a seggem, vagy megeszlek.

A vadász mit tehet, letérdel... Utána hazamegy, de nagyon dühös, bosszút forral, most már golyós puskával indul vadászni. Jön a medve, rálő, az lesöpri magáról a golyót és ránevet:

– Most bizony megint kinyalod a seggem!!!

A vadász szitkozódik, de persze letérdel... Ezután már vesz egy elefántlövő puskát. Azzal megy a medvére. Az jön megint. Vadász rálő, medve elhajol, a golyó elmegy, és a vadász elkecseregetten, már parancs nélkül térdel le. Ekkor a medve megfogja a grabancát és az arcába néz.

– Áruld el nekem, te vadászni jársz ide, vagy segget nyalni?

A kiábrándulás akkor történt, amikor elolvastam példaképem, gróf Bánffy Miklós – akire még majd visszatérek – *Erdélyi történet* című zseniális regényét, és abban leír egy vadászatot. Az a vadászat ünnep volt, szertartás, sok-sok gyönyörű előírt rituáléval. És akkor rájöttem, hogy ezek az akkoriak, de a mostaniak is legfeljebb csak paródiái a hajdani klasszikus arisztokratikus vadászatoknak. Úgyhogy egy darabig voltam vadász, nem vagyok rá különösebben büszke, de nem is szégyellem.

Visszatérve Münchenre, ott igen jól éreztem magam. Közvetlenül a műterem bejárata előtt, ahol forgattuk a filmet, a parkírozóban az autómnak elkülönített jókora helye volt, ahol ki volt írva nagy betűkkel egy táblára: PROFESSOR SZINETÁR. Eltettem a táblát, ma is megvan. Hétvégeken Münchenből éjszaka jöttem autóval haza Budapestre, mert éjszaka lehetett nyugodtan autózni. Nem volt autósztroda, én fiatal

voltam, nyolc óra alatt hazahajtottam. Münchenben nagyszemélyes ember volt a televízió vezetője: Clemens Münster nyugdíjas fizikatanár, humanista, antifasiszta, Kodály tisztelője. Ő kérte Kodálytól a *Székelly fonó* bemutatási jogát, Kodály ajánlott engem és így kerültem Münchenbe.

Megjegyeztem, hogy egyszer együtt ebédeltünk, és a színikritikára terelődött a szó. Münster ugyanazt mondta, mint Zilk a merényletről: „Lass uns über ernstere dinge sprechen”, azaz „Beszéljünk komolyabb dolgokról!”. De sok mindenre mondanám ma is!

Ott, akkor ünnepelték kollegái Sauer zenei főosztályvezetőt, a derék zsidó embert, aki pont 23 éve egyenesen a koncentrációs táborból került a bajor rádióhoz. És a televíziósok ezen az ünnepségen is, ahogy mindig, éjjel-nappal a háborún vitatkoztak. Egyszerre szidták Hitlert és a nyugati szövetségeseket a szörnyű bombázásokért. Mert akkoriban még fel-fel szakadtak a háborús sebek.

10-15 évvel később jártam a német filmvásárokra. Ott vásároltunk filmeket a Magyar Televíziónak. Az már egy másik világ volt. Nyugodtabb és őszintébben demokratikus, mint München 68-ban. Különösen Hamburgban. Ott ismertem meg Trebitsch urat, a hamburgi tévéfejedelmet. Magyar zsidó ember, akit 1944-ben innen deportáltak. A koncentrációs táborban ismerte meg a feleségét, aki hamburgi volt és Ernst Thalmann, a Német Kommunista Párt főtitkára irodájában dolgozott. Onnan deportálták.

A hajdani kommunista hölgy és a nagykapitalista Trebitsch boldog házasságban éltek. Amikor Trebitscht megkérdeztem, hogy ugyan már, miért Hamburgba ment egyenesen a koncentrációs táborból, miért nem jött haza, Trebitsch azt felelte:

– Mert ez egy jó város. Itt utálták a nácikat. Hitler egész uralma alatt Hamburgba be nem tette a lábát. Azt mondtam, én nem megyek Magyarországra a nyilasok közé! Nem, én idejöttem, Hamburgba! Ez egy jó, derék város, itt lehet élni! Látod, itt hagyták felépíteni a televíziós filmgyártást!

Ez is Németország.

Amerikában pedig megértettem a hamburgert. Meghívtak Chicagóba filmfesztiválra, zsűritagnak. Bőséges ellátást kaptunk a remek szállodában, de az ebéd az amerikaiaknál nem játszik. Ők reggeliznek és vacsoráznak. De hát valamit kellett adni a zsűritagoknak, úgyhogy ebédre mindennap egy kis csomag pattogatott kukoricát kaptunk. Csak később tudtam meg, hogy ezzel rokon a hamburger eredete. A Wall Street-i brókerek délben csak rövid időre akarták abbahagyni a kereskedést, ezért kerestek olyan ételt, amit kézbe lehet venni és gyorsan meg lehet enni. Ezért eszünk ma mindenütt hamburgert.

És fesztivál a Szovjetunióban! Nem írtam még Taskentről. Ott volt akkor Üzbegisztánban a legnagyobb filmfesztivál, ahová engem is meghívtak. Ez a fesztivál valami fantasztikusan működött, azaz nem működött. Egy hatalmas szállodában laktunk, étkeztünk mindannyian, és ott voltak a vetítések is. Annak az udvarán terpeszkedett egy méretes úszómedence, ami állandóan be volt zárva. A szobákban csak időnként folyt a víz. Az ebédlőben alig kaptunk helyet, és egyetlen vetítés, még egyszer mondom, egyetlen se indult pontosan, mindegyik vagy korábban, vagy később. Szóval az egész fesztivált a fejtelenség, a szervezetlenség jellemezte. És akkor, a negyedik vagy ötödik napon meghírdették a kirándulást Szamarkandba, hogy megnézhessük a csodálatos régi templomokat, és mindenkit meghívtak. Voltunk négyszázan legalább, vagy

inkább ötszázan. Hogy hogyan jut el ennyi ember Szamarkandba ezzel a kétbalkezes szervezéssel???

Kérem szépen, a kirándulás hibátlanul, halálpontosan működött!!! És akkor döbbsentem rá, hogy az egész Szovjetunió a hadigazdálkodásra lett kitalálva. Mert átdobni 5-600 embert sok kilométerre, az már katonai feladat, az már megy, ez már működik, ebben van rutin. Filmfesztivált üzemeltetni az a békeidők dolga, erre őket nem készítették fel. Nem erről szólt az állam működése. Azt akkor alakították ki, amikor megtámadták a fiatal Szovjetuniót, és polgárháború folyt négy évig. Akkor alakult ki az egésznek a váza, szellemisége, a működési reflexei. Azután a sztálini terror is egyfajta polgárháború volt. Majd jött a második világháború, és amikor Sztálin után bekövetkezett a hosszú béke, akkor abba természetes, hogy a Szovjetunió tönkrement, belebukott.

Valami olyasmi történt, mintha volna egy ház, ami kint áll a pusztán, nem vezet hozzá rendes út. A földutat ősszel elönti a sár, télen meg a hó. Muszáj szerezni bármilyen terepjáró autót, ami átvisz a sáron, átvisz a nehézségeken, és még télen hóban is célhoz ér. Na most, amikor megépítik a betonutat az országút-tól a házig, attól kezdve a terepjáró használhatatlan, mert lassú, sokat fogyaszt és ráz! Akkor már olyan autóra van szükség, amelyik a normális úton tud közlekedni. Hát, ez történt a Szovjetunióval. Egy hadigazdálkodásra kitalált eszköz nem működik békeidőben. Számomra többek között erről szólt ez fesztivál.

És pár szót arról is, hogy bár igazán érdekes színes életem volt, de hát milyen is volt az a „borkóstoló életforma”. Én neveztem így el. Nagyon sok mindenbe belekóstolhattunk – de csak pohárával. És mindig a levegőben lógott, hogy holnap már azt se. Például 1980 éve. Mindenféle kaland a Lükabétosztól a Corcovadóig: Ildikó a Szegedi Szabadtéri Játékokon

Antigoné szerepére készült, és úgy döntöttünk, hogy előtte elzarándokolunk Görögországba mint magánturisták, azzal a bizonyos fejenként 300 dollárral, amit a turista felvehetett, meg volt egy kis valutám a filmjeimből is. Megnéztük az epidauroszi ősi görög színházat, és kószáltunk Athén művésznegyedében, a Lükabéttosz hegy körül. Hangulatosak voltak a gyönyörű mediterrán estében a kávéházak. Nézelődtünk, hogy hová ülhetünk be, de külföldön aszerint válogattunk, hogy tudtuk, ahol gyertya ég, az már nem a mi árfekvésünk. Én a televízió egyik vezetője voltam, főiskolai tanár, Ildikó sikeres színésznő, de nem tellett arra, hogy olyan helyen vacsorázzunk, ahol gyertya ég az asztalon. Manapság odahaza, ha együtt étkezik a család, gyertya ég az asztalon, talán hogy tudatosítsuk, milyen jó dolgunk van.

A Corcovado pedig Brazília. Rio de Janeiro mellett a hegy, a Megváltó hegyén a gyönyörű Krisztus-szobor. Annak a tövében zsűriztem egy énekversenyen. Évente tartották, szigorúan magánrendezésben. A nagyszerű énekművész, Bende Zsolt járt oda, de ebben az évben beteg lett, és engem ajánlott maga helyett a zsűribé, úgyhogy elküldték a repülőjegyemet. Számomra ez is egy gyönyörű borkóstoló, megint csak „Fenn az ernyő nincsen kas” élmény maradt. Csodás szálloda, ahol azt kérték, hogy a szállodától ötven méterre ne menjünk kíséret nélkül, mert nem vállalják a biztonságunkért a felelősséget. És felvilágosítottak, hogy ez egy olyan ország, ahol a lakosság 30, még egyszer mondom, 30 százaléka nem vesz részt a pénzforgalomban. Vagyis 100 ember közül 30 soha pénzzel nem találkozik, csak azt eszi, amit talál. Igaz, a természet nagyon gazdag és bőkezű, de mégis ennyi ember ki van zárva abból, amit pénzért lehet megvásárolni.

40 évvel ezelőtt mondták ezt. Nem tudom, mi volt az igazság. Kontraszt gyanánt elvittek és megmutatták a riói operát,

ahol ugyan előadás nem volt, de végigkalauzoltak az épületben, ami csodálatos. Hangsúlyozom, hogy elvittek! Mint egy gyereket. Oda is, meg a hegytetőre, a monumentális Krisztus-szoborhoz is, ahonnan láthattam a gyönyörű riói panorámát. Engem abban az időben sokfelé meghívtak. Különböző televíziók, énekversenyek, fesztiválok, még az amerikai kormány is! Mindenféle érdekeseket tapasztaltam, szépeket láttam, de sohasem a magam pénzén, mert az nem volt! Taxival a riói operáig sem tudtam volna elmenni, sem a látogatásra befizetni, meg a corcovadói kirándulásra sem. Szóval csak „BORKÓSTOLÓ”. Saját pénzemből, saját magam uraként, csak a rendszerváltás után, a kapitalizmus résztvevőjeként tudtam szabadon mozogni a világban.

A versenyen sok énekes szerepelt, mi díjaztuk őket, és ott a helybeli közönség egy része fellázadt, mert nem tetszettek nekik a díjak, amiket mi kiadtunk. És akkor a fesztivál tulajdonosnője, mert ilyen is volt, aki az egészet birtokolta, odafordult a közönséghez, és azt mondta, kérem szépen, semmi akadály, hozok egy új zsűrit, amelyik esetleg olyan ítéleteket hoz, ami önöknek tetszik, csak akkor fizessék ki ennek a zsűrinek a repülőjegyét haza és az új zsűri jegyét ide és vissza, no meg a szállodáját és az ellátását. Néma csend lett a teremben. A holland bariton zsűritag, aki szinte minden döntést kifogásolt, ekkor felpattant és csak annyit idézett a *Bajazzókból*: „Finita la Commedia”, majd kiment a teremből és még aznap este saját pénzén hazarepült Amszterdamba. Útközben tőlem még külön elbúcsúzott, talán mert sok mindenben egyetértettünk és egyébként is nagyon tisztelt. Herr Professornak szólított, és volt egy felemás kérdő gesztusa, valami olyasmi, hogy „maga nem jön?” Bizonyára nem gondolt arra, hogy a „Professzor úr” a repülőtéren taxit se tudta volna kifizetni.

Akkor még nem ismertem testközelből, de már ismerkedtem vele, hogy milyen is az a kapitalizmus. És gondolkozhattam helyzetünkről az akkori nagyvilágban.

Azzal meg Észtországban szembesültem, hogy viszonylag milyen a helyzetünk a „béketáboron” belül. Tallinban szorongatták a kezem és suttogva mondták, hogy Admiral Horthy! Admiral Horthy! Ugyanis náluk sokkal kegyetlenebb volt a szovjet elnyomás, mint nálunk, az erőszakos oroszosítás a hétköznapiak részévé vált, ezért sokkal jobban lázadtak a rendszer ellen. Nem bírták az orosz uralmat, és Magyarországról csak annyit tudtak, hogy itt valamikor volt egy Admiral Horthy, aki harcolt az oroszok ellen.

Litvánia után meg az ejtett gondolkodóba, hogy hol is vagyunk Európában. Ugyanis Vilniusban volt egy vetítéssorozat, aminek vége lett, de nem tudtam hazaindulni, mert a repülőm egy napot késett. A televízió nem tudott mit kezdeni velem, és megbízott egy Leipus nevű dramaturgot, hogy mutassa meg nekem a várost. Körbeautóztunk, de lassan múlt az idő, és amikor már kifogyott a látnivalókból, akkor a túra végén megálltunk egy háromemeletes ház előtt. Olyan volt, mint bármelyik sorház Budapesten, az Erzsébet (akkor még Lenin) körúton. Kiszálltunk a kocsiból és Leipus úr jelentősegteljesen a házra mutatott:

– Ez itt az Írók Székháza!!

És várta, hogy mit reagálok. Némi szünet után azt mondtam:

– Oh! – és arra gondoltam, mekkora balfácán ez a Leipus úr! Ugyan miért hiszi, hogy egy körúti tucatbérház engem érdekel?

Odahaza aztán nevetve meséltem a feleségemnek az ügybuzgó Leipus úrról. Másnap rám szakadt egy francia televíziós delegáció, akik Nagy Richárdhoz jöttek délben tizenkettőkor, mert Ricsi ebédre hívta őket. Igen ám, csak elnökünk kocsija vidéken elakadt, és kétségbeesetten telefonált nekem, hogy

ugyan csináljak már valamit azzal a három emberrel, amíg megjavítják az autót.

– De mit csináljak? – kérdeztem.

– Ne menj el a házból, mert jövök. Vezesd őket körbe és mutasd meg a stúdiókat.

Én tehát elindultam, és megmutattam nekik a négyes stúdiót, ami akkor készült el, és amire akkor nagyon büszkék voltunk. De a vendégek láthatóan nem voltak elragadtatva, amit értettem, hiszen tudtam, hogy náluk ennél mennyivel különb stúdiók működnek. Ezért hosszú előadást tartottam az épület múltjáról, hogy ez valamikor tőzsdepalotának épült, azután 1919-ben elfoglalták a kommunisták, azután visszafoglalták stb. stb., amíg az ötvenes évek végén elfoglalta most már a Magyar Televízió. A vendégek unták a számukra idegen és teljesen érdektelen történelmet. Nem ezért jöttek. Egyikük még kétértelműen meg is jegyezte, hogy Lyonban is terveznek egy ilyen televíziós múzeumot. Megkérdeztem, hogy a múzeumot az épületre vagy netán az új stúdióra érti? Kacarászott, de nem kellett felelnie, mert Ricsi végre megjött. Aznap este rosszul aludtam, és éjszaka felriadtam egy nagy felismerésre. Reggel azt mondtam a feleségemnek:

– Tegnap ezeknek én voltam a Leipus úr!

Avagy ahogy egy növendékemnek mondtam, amikor Pest helyett Békéscsabára kellett szerződnie:

– Párizsból nézve Budapest ugyanúgy vidék, mint Békéscsaba.

Írnom kell még jellegzetes barátomról, Hernádi Gyuláról, akinek két könyvét is megfilmesítettem. Az egyikre, *Az elnökösszony* című filmforgatókönyvre egyenesen azt nyomtatták az első oldalra: „Szinetár Miklósnak”. Azért ez egy kicsit túlzás volt, de Gyulától a túlzások nem álltak távol. *Az elnökösszony*

forгатókönyvében szerepelt egy Szfinx, aki jósol. Tehát, mint a piramisoknál, félig oroszlán, félig nő. Az igazán tehetséges gyártási apparátussal hosszú nehézségek és erőlködések után létrehoztunk egy ilyen figurát. A forгатásra kihívtam Hernádit, aki méltóságteljesen megjelent, mint mindig, öltönyben, kalappal, elegáns kabátban, nyakkendővel, és kérdően nézett rám. Büszkén mutattam neki:

– Íme, a Szfinx! Mozog és jósol!

Hernádi rám nézett, és azt kérdezte:

– Mondd, te minden hülyeséget megcsinálsz, amit én leírok?

Ez az irónia önmaga meg a világ iránt, ez volt rá jellemző. Ezért írt remek társadalmi drámái, lírai novellái mellett direkt polgárpukkasztó darabokat is. Olyanokat, hogy ő röhögött a legjobban, amikor a lila értelmiség ezeknek beugrott. Egyszer tanúja voltam ennek. A Vigadó kistermében ment egy darabja, valami ilyen polgárpukkasztás. Néztem, kicsit néha mulattam is, hogy milyen hülyeségeket beszélnek, de a csúcs az volt, amikor a színpadon Szolnoki Tibi, a remek színész hosszan gondolkodott, majd a következőt jelentette ki a partner hölgyre célozva, roppant jelentősen:

– Erről jut eszembe, hátulról teszem be.

És itt én úgy elkezdtem röhögni, hogy ki kellett mennem a nézőtétről. De nem a szövegen röhögtem, hanem azon, hogy amikor elhangzott, akkor mellettem két üléssel egy olyan igazi pesti értelmiségi lassan előrekönyökölt a térdére, mint Rodin gondolkodója, és nagyon komoly pofát vágott, mert látszott, hogy meg akarja fejteni, mi is Hernádi rejtett üzenete.

Még el kell mondanom felejthetetlen emlékemet Rómából, ahol Hernádi narancssárga esernyővel vonult életre szóló barátjával, egyben az én jó barátommal, Jancsó Miklóssal, akiről megírta a *Jancsó Miklós szerelmei* című könyvet, amiről ne-

kem a következő dedikációt írta Jancsó: „Miki! Tudod, hogy a Gyula folyton hazudik! De azért remélem élvezni fogod.”

Ilyen volt Hernádi, zseniális, de rendkívül ironikus az életben mindennel. Még abban is, ahogy ketten Jancsóval Aczél György 60. születésnapjára küldtek egy hatalmas nagy tortát.

Rendhagyó műfaji újdonság volt az életemben az is, amikor először láttam pornófilmet és élő szexet Dániában. Ez akkor számunkra nagyon nagy szenzáció volt. Mi itthon az ilyentől el voltunk zárva. De ott volt valami televíziós vetítés, mi közben kimentünk az utcára, és ott a mozikban gátlástalanul lehetett pornófilmet nézni, sőt még akár élő szexszínházat is. Egy alkalommal kicsit kiábrándított, amikor egy férfi meg egy nő közösültek, és a férfi nem vette le a zoknit, a zokni hátulján meg egy nagy lyuk látszott. Szóval vacak! Ezzel szemben akkoriban úgy gondoltam, hogy száz szexfilmből öt igenis tehetséges, mert mindenben a világon, így ebben az aljadék műfajban is van tehetség és van tehetségtelen.

És ha már rendhagyó dolgokról beszélek, végül, de nem utolsósorban kimaradt az első két kötetből, hogy jártam Észak-Koreában is. Bizony, ott is jártam, még hozzá televíziós meghívással. Döbbenetes élmény volt. Két kísérőt kaptam, akik éjjel-nappal vigyáztak rám. Elvittek a nemrég épült operába is, ami nagyon gazdag, de állítólag úgy épült, hogy öt éven át éjszaka kizavarták az embereket az ágyukból, és elvitték őket ingyenes kisértő munkára az építkezéshez. Ma már áll az opera, és tényleg hatásosan néz ki. Na, de a műsor, amit láttam, az volt csak a rémes. Elejétől végéig a nagy vezérről szólt, elviselhetetlen vallásos giccses modorban a jelen levő közönség állandó lelkes ünneplésével kísérve.

Meg ugyancsak gyönyörű volt az új uszoda, amit megmutattak nekem, ahol egy, azaz egy ember úszott. Kérdeztem,

hogya kicsoda? Felvilágosítottak, hogy az angol nagykövet. Kérdeztem, hol vannak a koreai fürdőzők? Felháborodva felelték: Dolgoznak!!!! Nappal a koreai ember dolgozik, nem uszodába jár. Mint megtudtam, az utcákon jár a rendőrség, és ha ott találunk valakit, elviszik, mert nappal mindenkinek valamilyen munkahelyen kell tartózkodni. Az is előfordult, hogy fényképeztem, mert gyönyörű a táj, és kiverték a kezemből a fényképezőgépet. Kérdeztem, miért? Mit nem szabad itt fényképezni? Mire azt felelték, hogy amerre a kamerám nézett, abban az irányban lakik a nagy vezér! De hol? Ide kb. 15 kilométerre. A nagy vezér palotájának még az irányába sem szabadott fényképezni. De azt megengedték, hogy amikor volt egy nagy ünnepség, a felvonulók legvégén hátul, hát körülbelül úgy, mintha az Andrassy útról nézném a Hősök terén a szoborcsoportot, olyan távolságból integethettem én is a nagy vezérnek, és azt láttam, és tényleg láttam, hogy a mellettem állók őszintén sírnak, zokognak attól a csodálatos élménytől, hogy bár messziről, de láthatják azt a földre száll istent. Igen, az embert lehet idomítani.

Az egyik kísérőm elmondta, hogy őt kiküldték Párizsba, kint volt egy hétig, de hát az a kosz, szemét az utcákon, meg egyáltalán az egész, ami ott van, az borzasztó, nem lehet elviselni, menekült is haza. Ennek kapcsán említettem a követünknek, hogy végül is egy pozitívumot sikerült felfedeznem. Tiszták az utcák! Mire a válasz:

– A piszokhoz áru kell!

Végül leültettek és lefényképeztek annál a panmindzsoni asztalnál, ahol azelőtt nagyon sok évvel megkötötték a dél-koreai–észak-koreai ideiglenes fegyverszünetet, ami a mai napig uralkodik ideiglenesen, évtizedek óta. Ott ültem a történelemben.

Csengetett, Mylord?

Szinetár Dóra,
mint Nyilas Misi

Dallas

II.

CSENGETETT, MYLORD?

Amint írtam, a televízió egész vezetését 1990 elején elbocsátották. De a halottnak még nőtt a körme, vagyis Németh Miklós még miniszterelnök volt, és megbízott, hogy azért az új Nemzeti Színház építésének ügyét vigyem tovább. De hát, az már egyre reménytelenebbnek látszott.

Volt egy nagyszerű munkatársam, Barsiné Pataky Etelka, akivel egy darabig még együtt dolgoztunk azon, hogyan kéne a földalatti vonalát elvezetni az Erzsébet térről, hogy ne legyen akadálya az építkezésnek. De azután jött a választás meg a kormányváltás.

Antall József, a demokratikusan megválasztott új miniszterelnök fogadott. Jó hangnemben beszélgettünk, hiszen korábban már ismertük egymást. Megköszönte, amit a Nemzetiért tettem, de mint mondta, ez az ügy „egyelőre nem aktuális”. Majd egy későbbi időben. Nekem pedig barátilag azt tanácsolta, vonuljak nyugdíjba. Így is lett. Még kötelességemnek tartottam, hogy Antall figyelmébe ajánljam Barsinét, de mondta, hogy jól ismeri, pártja, az MDF egyik oszlopa. Én ezt nem tudtam. Etelkával sohase beszélünk politikáról. Remek ember volt.

Én meg itt álltam, sok-sok kitüntetéssel, megbecsüléssel az új kormányzat részéről is, de lényegében félreállítva. A nyugdíjam havi 22 ezer valamennyi forintra rúgott. Nagyon kevés.

De miközben nem volt már helyzetem, közben azért egy csomó nagyon pozitív emlékem van erről az időről, mert számomra felejthetetlen események történtek. Például több mint 25 televíziós rendező, szerkesztő, operatőr levelet írt, amiben távozásom után megköszönték mindazt, amit a televízióért tettem. Eltávolított vezetők nem szoktak ilyen levelet kapni.

És már nem voltam ott, de a televízió a 60 éves születésnapomra, '90 februárjában még készített egy üdvözlő filmet, és abban többek között Sir George Solti, a világhírű karmester igazán szépen nyilatkozott rólam, meg *A kékszakállú herceg vára* filmről, amit együtt készítettünk.

No, meg Montreux: Montreux-ben engem korábban megválasztottak a fesztivál 1990-es zsűrielnökének. Írtam Tapollet úrnak, a főtitkárnak, hogy már nem vagyok a televíziónál. Visszaírt, hogy őt ez nem érdekli, már meg vagyok hirdetve, jöjjenek csak ki az ő költségükön, én vagyok az elnök. Eljött a zsűri megalakulásának pillanata, és Tapollet sorba bemutatta a résztvevőket, funkciójuk szerint. Tehát mondta, hogy a zsűri tagja a BBC kulturális vezetője, a svájci televízió vezető rendezője, az egyik német televízió intendánsa és így tovább és így tovább. Már csak az elnök bemutatása volt hátra, akkor vett egy mély lélegzetet és emelt hangon bejelentette.

– A zsűri elnöke Szinetár Miklós úr! Őt nem kell bemutatnom, mindnyájan jól ismerjük!

És nagy taps tört ki a montreux-i kultúrpalotában, a Genfi-tó partján.

Azután ott volt az utolsó, a 20. Veszprémi Tévétalálkozó, amit már természetesen nem én vezettem, ahol a zsűri elnöke,

Czigány Gyuri, a zenei főosztály vezetője mondta a záróbeszédet és ismertette a díjakat is. A díjkiosztás végén, egy váratlan fordulattal egyszerre csak bejelentette:

– És most átadnék egy díjat valakinek, akinek ez húsz évig járt volna, de nem kaphatta meg, mert ő volt itt a vezető, úgyhogy a veszprémi fesztivál díját ezennel átadom Szinetár Miklósnak.

És ekkor a televíziós tagság lelkes közbekiabálásokkal fűszerezett vastapsba kezdett, ami hosszú percekig nem maradt abba. Az első sorban ott ült Csurka meg egy pár újdonsült vezető, és nem voltak nagyon boldogok, de én az voltam. Azt mondtam meghiúsítottan Bánki Laci barátomnak:

– Mit szólsz, hogy a Czigány Gyuri mennyire rendes ember! És nem felejttem el a válaszát:

– Miért csodálkozol? Őt a katolikus egyház nevelte, nem a mi pártunk.

És az is jó fordulata volt sorsomnak, hogy mindeközben a lányom, Dórika élete tizenhárom éves korában jelentős fordulatot vett. Mindig is imádta a színházat, ha csak lehetett bekéredzkedett az édesanyja előadásaira. Tízéves korától játszott is színházban, először a *Nyomorultak* musicalben. A sors úgy akarta, hogy adódjon egy tehetséges menedzser – Rózsa István, Demjén „Rózsi” menedzsere –, aki azt vallotta, akár-hogy is változik a világ, a magyar embernek mindig két dolog fontos: vörösbőr és dal! Rózsa Pista kitalálta, hogy még egy „tinisztár” kell, mert lenne igény választékra. Volt már egy sikeres „tinikedvenc”, Szandi, de Pisti úgy gondolta, kéne egy versenytárs. Tanácsért fordult Miklós Tiborhoz, a Rock Színház művészeti vezetőjéhez, aki Dórit ajánlotta, és rögtön írt is neki dalokat. Két dal azonnal kirobbanó sikert aratott. Sokan még emlékeznek rájuk. A „Buli után a takarítás” – Enyedi

Ernő zenéje – meg a „Tűzpiros autó”. Ez már annak a nagyszerű zeneszerzőnek a műve, akihez azután Dóri sok sikere fűződött – Kocsák Tibor.

A dalok hirtelen országos sikert arattak. Sláger lett belőlük. Azután két lemezalbum is megjelent, az első címe, csak egyszerűen *Dóra*, a második *Dóra mindenhol*. Volt két aranylemeze, és ami ma már hihetetlen, ezek több mint 200 ezer példányban keltek el. Még az is előfordult, hogy a Színész bálon – mert akkoriban ilyen is volt – a Hilton szálloda nagytermében énekelt, és a nézők között ült Tolnay Klári. Miután befejezte az éneket, Tolnay Klári magához hívta és homlokon csókolta.

És jött a tinisztár pálya csúcsa. 14 éves korában elénekelt a szintén Kocsák–Miklós páros által jegyzett, máig sikeres *Légy jó mindhalálig* musical főszerepét, ami megalapozta a színészi karrierjét. Summa summarum rövid idő után a kislányomat már jobban ismerték, mint engem. Fogorvosnál jártam. A várószobában vártam, hogy sorra kerüljek, amikor megjött egy mama a kislányával. A mama meglátott engem, felragyogott az arca, és azt mondta a gyerekeknek:

– Nézz oda, ki ül ott!

És én hülye hiú fráter, aki akkor ismert voltam a *Ki mit tud?* sorozatból, azt hittem, hogy nekem örül, de nem, hiszen így folytatta:

– Az ott a Szinetár Dóra papája.

Mert Dóri akkor már azt kérte az impresszáriótól, hogy őt többet ne hirdessék úgy, hogy Dóra, mert ő Szinetár Dóra, ő a teljes nevével akar szerepelni. Ez nagyon jólesett nekem. De arra is büszke voltam és mindig emlegetem, hogy már akkor igen fejlett szociális érzéssel rendelkezett. Jellemző történet: Dórika felkérést kapott, hogy szerepeljen a *Top Show* című televíziós zenés szórakoztató műsorban, az egyik slágerrel,

amit a koncerteken tánckarral adott elő. Ez a tánckar a Balettintézetben végzős néptáncosokból és a Rock Színház fiatal táncosaiból állt. Ám a próbán kiderült, hogy velük, ki tudja mi okból, a tévé nem számolt, és így gázsit sem akart nekik fizetni. És bizony a Dórika kislány kijelentette, hogy ha nem kap a tánckar is fizetést, akkor ő nem lép fel. Ezt a szociális érzékenységét, egyáltalán az érzékét az igazság iránt, hála Istennek, mind a mai napig megőrizte. Ebből aztán a mai napig, sokszor volt baja.

Lehet, hogy az új politikai vezetés észrevette, hogy a családunk elég népszerű bel- és külföldön. A televízióban is sokan szerették volna, ha visszajövök. Még az is szóba került, hogy vegyenek vissza és vezessem a filmesztályt. Volt nemzetközi ismertségem, meg ismertem a filmpiac kínálatát. Az igazság az, hogy nagyon szívesen csináltam volna, de mint ifjúkoromban a vízipólóban, itt is a víz alatt valaki vagy valakik betartottak. Vélhetően a régi pártbizottságiak, akik akkor a szocializmust, most meg a demokráciát védték ellenem. Egy szóval megfúrtak!

Hála Istennek! Kénytelen voltam keresni magamnak valami elfoglaltságot, és megalapítottam egy filmkereskedő társaságot, egy kft.-t, a Cine Artot. A cég nevét a fiam, Gábor találta ki. Benne van, hogy Cine – azaz film, az is, hogy Art, tehát művészet, meg ez a név a Szinetár valamilyen anagrammája. Gábor aztán többet a céggel nem foglalkozott, csak még annyit, ami döntő volt, hogy összehozott Kozma Péter vállalkozó kedvű vállalkozóval, a jó humorú, kedves, nagyvonalú újkapitalistával. Ő adta a pénzt az alapokhoz az induláshoz. Nekem nem volt. Én a „szellemi tőkét” adtam, így aztán közös tulajdon volt a cég. Anyám hajdani lakásában rendeztük be az irodát, ezt is Péter szervezte, finanszírozta.

És azután, amikor már jól ment a cég, akkor nagyon elegánsan hagyta, hogy fillérekért megvásároljam a részét, és csak a sajátom legyen a Cine Art, ami ma már az unokámé, és egészen mással foglalkozik.

Ahogy ezt írtam, elgondolkoztam azon, hogy sokat köszönhetek a rosszakaróimnak. Unokáimnak mondom, meg mindenkinek tanulságul, hogy a rossz dolgok is visszajukra fordulnak, ha szerencsénk van, meg ha segítünk a szerencsének. Gyakran előfordul – velem sokszor –, hogy az ember a rosszakaróinak köszönheti sorsa jóra fordulását. Innen nézve, néhány esemény önéletrajzom első két kötetéből:

1. Apám szerette volna, ha az Elnök utcai gimnáziumba veszek fel, de oda nem kellettem. Szerencsére, mert így megkerestem a házunkban lakó nyugalmazott iskolaigazgatót, ő aztán segített, és így jutottam be a Madách Gimnáziumba, ami sokkal közelebb is volt, meg jobb is, mint az Elnök utcai.
2. Szörnyű volt a háború, meg a nyilasok, meg a bujkálás. De jó, hogy amikor mindezt túléltem, akkor kialakult bennem a tudat, hogy innentől minden perc ajándék, ráadás. És ez egy életen át sokszor segített.
3. A háború miatt egy évet vesztettem. Ez baj volt, de szerencse, mert egy másik osztályba kerültem. Egy nagyszerű osztályba! Remek társaságba. Együtt tanulhattam Konrád Györggyel, Szakonyi Károllyal, Hollender Pállal, az egyik legnagyobb amerikai politológussal, Szász Ivánnal, a híres New York-i ügyvéddel, és hat orvosprofesszorral.

4. Voltak tanárok, akik üldöztek, mert nagy zajjal jártam, sokat ugráltam, és megkeresték a leggyengébb pontomat. Megbuktam matematikából. De ez is hasznomra vált, mert emiatt jelentkeztem az akkori Színművészeti Főiskolára, ahová 17 éves koromban fel is vettek. Onnan kerültem az Operába ösztöndíjas rendezőnek, már harmadéves koromban.
5. A főiskola elvégzése után nem kínált rendezői státuszt az Opera, csak segédrendezőit. Szerencsémre! Mert ezt nem vállaltam, helyette szerződtetett az Operettszínház és ott megrendezhettem 22 éves koromban a *Csárdáskirálynőt*, ami a mai napig 1600 előadással a magyar színháztörténet legnagyobb szériája.
6. Hiába voltak sikeres előadásaim az Operettben, a sajtó nagyon sokat támadott, de ez jól jött, mert más műfajjal próbálkoztam, a musicallel, ami egyébként is nagyon érdekelt. Petrovics Emil, Ungvári Tamás és én, megalapítottuk a Petőfi Színházat, az első magyar musicalszínházat, ahol bemutattuk a *Koldusoperát* és az *Egy szerelem három éjszakáját*. Nagy élmény volt, hogy dolgozhattam Vas István-nal, Ránki Györggyel, Hubay Miklóssal, Ádám Ottóval és sok nagyszerű színésszel Domján Edittől, Agárdy Gáborig és Feleki Kamilltól Sennyei Veráig.
7. A műfaj újdonsága miatt az akkori konzervatívok üldözték a Petőfi Színházat, és lehetetlenné tették a működését, de végül is emiatt kerültem a televízióhoz, ahol 28 évig mondhatni meghatároztam a kulturális műsorokat.

8. Többször is leváltottak a televízióon belül, mert úgymond túl sok szabadságot engedtem a műsorokban, de az is jól jött, mert így több volt az időm, megrendezhettem a *Halálnak halálát*, amivel Monte-Carlóban Arany Nimfát és Katolikus Nagydíjat nyertem. Ennek nyomán meghívtak a fesztivál zsűrijébe, ahol is húsz éven keresztül zsűritag és többször is választott alelnök voltam. Olyanokkal egy csapatban, mint Vittorio De Sica és Armand Lanoux.
9. Amikor a *Háry János* filmemet készítettem, akkor volt újdonság a Cinemascope szélesvásznú technika. Nagyon szerettem volna azzal dolgozni, de Magyarországon csak egy ilyen berendezés volt, és azt odaadták a *Tízezer nap* című filmnek, mivel annak Csuhray személyében szovjet tanácsadója volt. De ez a mellőzés is jót tett, mert a Cinemascope-tól a televíziók idegenkedtek, így a *Háry Jánost* a maga régi, hagyományos képnagyságával, a világ szinte minden televíziójában bemutatták.
10. 28 év után kirúgtak a tévéből, de semmi baj, mert megalapítottam a Cine Artot, és életemben először tudtam több pénzt keresni.

Ezekre az eseményekre emlékezve persze egyre nagyobb szerepet játszik a megszépítő messzeség.

Rosszakaróim jótéteményei folytatódtak a továbbiakban is, de azokról majd akkor írok, amikor sor került rájuk.

A Cine Art szerződtetett egy, azaz egy munkatársat, úgy hívták, Bálintfy Zsuzsa. Nagyszerű asszony, több mint 30 évig becsületesen, tehetségesen, szeretettel gondozta, adminisztrálta a céget, már ameddig kellett. Ő volt, aki miatt semmiféle

gazdasági, szervezési ügygel nem kellett törődnöm, mert azokat tisztességesen és pontosan intézte, tekintetbe véve még az adóhivatal érdekeit is! Annyira, hogy szinte azt képviselte velem szemben, de nagyon jól tette, mert mindig nyugodtan alhattam.

Később bővült a létszám. Lett még egy munkatársam, akit Kozma Péter ajánlott. Egy fiatal hölgy, Varga Yvett, nagyszerű szervező és teniszező, ő intézte a tárgyalásokat a különböző filmes és szinkroncégekkel. Igazi akkori „mai fiatal” módjára létezett a világban, annak összes szlengjével. Reggelente így köszönt: „Nna jonapóóót!” – így, egy szóban. Ezzel együtt nagyon szorgalmasan és eredményesen dolgozott. A céget a két munkatárs tartotta életben. Egészen addig, amíg az Operettbe meg utána az Operaházba nem kerültem. Akkor már csak Zsuzsa maradt, mert a filmvásárló tevékenységet leépítettem, úgy éreztem, hogy nem fér össze az igazgatói állásommal. Yvett férjhez ment.

De hogyan és miből működött a Cine Art? Még az előző rendszerben jó barátom volt Demján Sándor, akit én nagyon nagyra becsültem. Azt hiszem, az ország történetének jelentős fordulata, hogy a Skála megalapításával a kereskedelem első sikeres példáját mutatta a piacgazdaságnak. Budapest fejlődése számára pedig meghatározó volt a Westend felépítése. Történelmi tett, hogy megalapította a Prima Primissima Díjat, ami a legnagyobb kulturális díj ma Magyarországon, már a pénzösszeget tekintve. Nagyon tehetséges, nagyon modern, nagyon szociális ember volt. Haláláig jó barátságot ápoltunk. Ő volt az első segítóm.

A Cine Art működésének lényege, a „Találmány” a következő volt. Én közvetítettem bankok és a televízió között. Filmeket vásároltam különböző nemzetközi filmvásárokon. Eze-

ket a filmeket a Magyar Televízió bemutatta, és mivel pénz nem sok volt, nem pénzzel fizetett, hanem a különböző bankoknak vagy más cégeknek reklámidővel. És ezek a bankok, cégek adták nekem a pénzt a vásárlásokhoz. Tehát a televízió filmműsört kapott, és azért nem pénzzel, hanem reklámidővel fizetett, a hirdetőik meg a Cine Arttal állapodtak meg. Megtehették volna ezt egymás között is, de a módszer nekem jutott eszembe. A Cine Art csak a tévé filmműsorainak 4-5 százalékát szállította, csak különleges filmeket, és a hirdetőik meg a reklámidő-tulajdonosok is elfogadták, hogy ezekben nekem van a leginkább ismeretem. Ami kezdő pénz kellett, azt Kozma Péter adta. Ismerőseim közül neki volt először hitelkártyája Magyarországon.

És elindultam Wiesbadenben a német filmvásáron. Ott, amikor megtudták, hogy most már mint filmkereskedő vagyok jelen, pezsgőt bontottak a tiszteletemre, és a cannes-i filmvásáron is. Igazán nem panaszkodhattam, nagy szeretettel fogadtak mindenütt az egész nemzetközi filmes szakmában. És elkezdtem a saját ízlésem szerint vásárolgatni olyan filmeket, amik szerintem hiányoztak a televízió műsorából, és jól jöttek. Ilyen volt például az *Operamesék* című sorozat, ahol is a zenei műsorok keretében bemutattuk a legnépszerűbb operák szövegét, azok keletkezését, mindezt kiegészítve egy-egy ének számmal, tehát az opera műfaját népszerűsítettük. Nagyon sokan nézték, és sikere is volt.

Meg a cégem volt a fő szállítója az Attenborough-természetfilmeknek, amik a mai napig is mennek. Utazási filmeket hoztam a BBC-filmvásárról, Brightonból. Showcase volt a vásár neve, és jól ismertem, még hivatalos televíziós koromból. Volt ott még az ánti időkből egy kedves hölgy, aki mindent elintézett nekem, és minden évben, minden reggel megkérdezte:

– Do you like Showcase? (Szereti a Showcase-t?)

És én azt feleltem, hogy nagyon!

Legnagyobb vételem az angoloktól a *Csengetett, Mylord?*, ami a mai napig a magyar televíziózás legtartósabb vígjátéki sikere – idestova vagy 30 éve. Minden magyar televíziós munkatárs azt vélte, hogy ez a fajta angol humor nálunk nem kell. És az igazság az, hogy ezt a fajta speciális angol humort tudtommal ma már az angolok se nagyon művelik, hiszen például a *Waczak Szálló*, amit én imádtam, és ami még nemrég a BBC műsorán volt, meg más ilyen ironikus hangú filmek lekerültek a BBC World műsoráról. Hogy mi az oka, nem tudom, de lehet hogy az, amit Párizsban tapasztaltam évekkel azelőtt, hogy a mozikban láttam a nagyon ironikus, szürreális, furcsa, áttételes reklámfilmeket, de azok mindinkább letűnnek a műsorról, és egyre több nagyon primitív, nagyon egyszerű, nagyon brutális hirdetés jelent meg. Mert ugyebár azt mondják a szakemberek, hogy ez kell a nézőnek. Hát, én ebben nem hittem, én abban hittem, hogy a *Csengetett, Mylord?* is kell, és ebben igazam lett.

Közben éltem a kisvállalkozók életét a kialakuló, felcseperedő kapitalizmusban, ahol csak a bankoknak volt pénze. A televízióknak se volt, a szállítóknak se volt, akik a filmeket szinkronizálták, azoknak se volt, mindenki mindenkinek tartozott. Ezzel szemben szert lehetett tenni zenei ismeretekre. Ha valakit telefonon hívtam, aki tartozott vagy késett a szállítással, akkor a telefon válasz helyett muzsikált. Soha annyi zenét nem hallgattam, mint üzletember koromban... Habár hivatalosék meg közüzemék ma is muzsikálnak.

És érdekes szövegeket is megjegyeztem. Kerestem egy szinkronost, aki nem szállított időben. A titkárnője – mert azért az volt neki – fensőbbsségesen közölte:

– Igazgató úr most tárgyal.

Még kétszer kerestük, harmadszor azt üzenete:

– IGAZGATÓ ÚR MOST NAGYON TÁRGYAL!!!

Majd zene, hosszan és véget nem érően. És ez ment mindennap.

A vége felé volt még egy kalandos sikerem! A Magyar Televízió abban az időben éppen az ügyeletes nyugati ízlés elleni hadjáratát folytatta. Folyt ez már a Rákosi-rendszerben, illetve a Kádár-rendszerben is voltak, akik ebből éltek, és a mai napig vannak lelkes harcosai. Ez a kultúrharc mindig akkor erősödik fel, amikor éppen hangsúlyosan balra vagy jobbra húz a rendszer. Úgyhogy egy ilyen szép napon fogta magát a Magyar Televízió, és lemondta a *Dallas* sorozatot, ami azokban az időkben a legnépszerűbb sorozat volt, ami csak létezett. Lekerült a tévé műsoráról, mint hollywoodi bővli, ám a nézők nagyon felháborodtak. És a közhangulat azért fontos volt a kormánynak. Rászóltak tehát a televízióra, hogy mégiscsak kéne a *Dallas*. Ám amíg nem volt műsoron és folyt az országos botrány, engem megkeresett a forgalmazó cég európai képviselője, aki ismert, és kérdezte, nem akarom-e megvenni. Én pedig megvettem. Megvettem, hogy aztán eladjam a Magyar Televíziónak.

Azt kérdezte akkor tőlem egy volt munkatársam, hogy ugyan miért vettem meg, hiszen televíziós vezető koromban az ilyen típusú műsorokat nem nagyon szerettem. Azt feleltem: „Valóban nem szerettem soha a televíziós szappanoperának becézett, úgynevezett egyszerű mai emberek hétköznapijairól szóló sorozatokat. Akiket nappal látok az utcán meg a villamoson, azok este a televízióban untatnak. De a *Dallas* azért érdekesebb. Számunkra szinte egzotikus. Színhely Texas, és nem egy panelház konyhája! Legalább bővíti a világlépet.

Meg különben is, az Izaura, a brazil világsiker sem a kedvencem, mégis annak idején megvettem és műsoron volt hosszú időn keresztül. Több okból. Az egyik, hogy szerintem a televízió egyik fő feladata a tolerancia szoktatása. Jazzműsor után jön a magyar nóta.

Hittem abban, hogy olyan televízióban, ahol játszunk Shakespeare-t, Szophoklész-t, Verdit és 18!, igen, tizennyolc Németh László-darabot meg ismertetőt, ott helye van az Izaurának is, hangsúlyozom, hogy IS!

A másik: Több helyen vezettem nagy intézményeket, és persze arra törekedtem, hogy sok olyasmi kerüljön színre, ami az én ízlésemnek megfelel, de soha nem törekedtem arra, hogy csak olyan legyen. Mindig elfogadtam, hogy van más is, amit én talán nem szeretek annyira. Annak is van helye egy nagy intézmény műsorán. Persze, itt is döntöek az arányok.

És hogy még egy szempontot mondjak. A versenytárs nélküli Magyar Televízióban nem akartam konkurenciát csinálni *Az ember tragédiájának*, de úgy gondolom, hogy amikor gomba módra nőnek az új televíziós csatornák, akkor nálunk szükség van a *Dallasra*, hogy ehhez a televízióhoz vonzza a nézőket. Sokan, ha már leültek ehhez, ott maradnak és megnézik *Az ember tragédiáját* is.”

A későbbiekben már korlátoztam, azután fokozatosan leépítettem a filmkereskedő tevékenységemet, mert bár a színházi munkámnak és a filmforgalmazásnak soha semmi köze se volt egymáshoz, úgy gondoltam, és ma is úgy gondolom, hogy aki állami vagy önkormányzati intézményt vezet, az mellette ne vegyen részt az üzleti életben.

A Mylord még ma is él, de nem hosszabbítottam meg a vételi jogomat, elengedtem, pedig még hosszú évekig nagyon sok pénzt kereshettem volna vele. Készült könyv róla, voltak jubi-

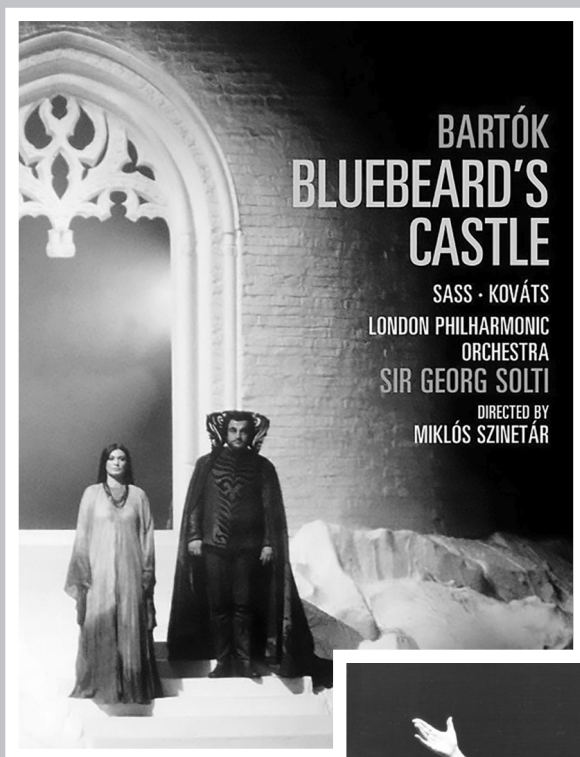
leumi meg rajongói ünnepségek, az akkori remek szinkron ma is él, nagyon-nagyon sok elismerést kapott mind a mai napig.

Tehát én is részt vettem ebben a kialakuló vadkapitalizmusban, amiről az előző könyvben említett Bayer Jóska kollégám, a Magyarországi Axel Springer főnöke azt mondta nekem, hogy most alakul, nem szabad belőle kimaradni. Én mindenesetre igyekeztem az ismereteimet hasznosítani. Nem úgy, mint a hajdani szovjet zsűritag, aki Monte-Carlóban a fesztiválhoz tartozó vásárt látva kijelentette: „A filmművészetet imádom, de a filmkereskedést megvetem és szívből utálom.”

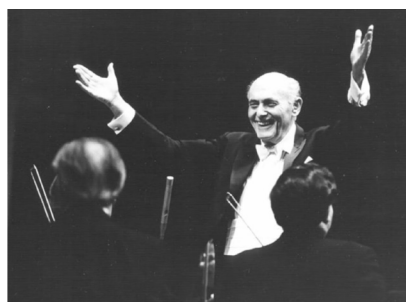
Vagy mint a remek televíziós szerkesztő, aki egy ideig a filmesztályt vezette, akivel előtte is, utána is jóban voltunk, de amíg vezető volt, addig fölényesen és barátságtalanul viselkedett. Átvette a filmjeimet, de kellemetlenkedve, csak muszájból, hiszen ingyen voltak, és értük a reklámidő nem neki fájt. Ő azt mondta, sajnálja, de tőle ez az egész kereskedelem idegen, ehhez ő nem ért, és nem szereti.

Én nem gondoltam semmi ilyet. Jól éreztem magam, és biztosítottam a családomnak az anyagi túlélést. A Cine Art sokkal több pénzt is hozhatott volna. Nyithattam volna szinkronstúdiót, nagy céget fejleszthettem volna. De nem lett volna teljes az életem.

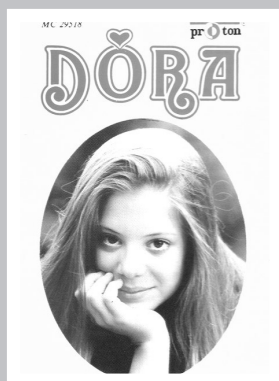
És amikor lehetőség nyílt, hogy visszamenjek a kezdetekhez, az Operettszínházba, akkor inkább azt választottam.

A kékszakállú herceg vára,
Sass Sylvia és Kovács István

Sir Georg Solti

Dóra, lemezborító